

BNA Jonge Architectenprijsvraag 2010 Juryrapport

De BNA Jonge Architectenprijsvraag 2010 – ‘De Verticale Stad’ heeft een rijke oogst opgeleverd. Aan de inzendingen is te zien dat er met betrokkenheid en enthousiasme aan de opgave is gewerkt. De deelnemers hebben nagedacht over het wonen in de stad, ze hebben hun visie ontwikkeld over de prijsvraagthema’s als maat, schaal en duurzaamheid, ze hebben hun visie vertaald in een ruimtelijk concept, soms zelfs in een compleet ontwerp, en ze hebben daarbij zichtbaar geworsteld met praktische zaken als de oplossing van het eeuwige parkeerprobleem, vaak balancerend op de smalle rand tussen droombeeld en een haalbaar idee.

De inzendingen zijn te zien als een staalkaart uit honderd jaar geschiedenis van architectuur en stedenbouw. De tuinstad, het tuindorp, het stedelijke bouwblok, drager en inbouw, het vrije kavel, de netwerkstad en megastructuren, vele typologieën en ideeën over wonen, architectuur en stedenbouw komen in aan bod. Soms wordt teruggerepen op deze al dan niet beproefde inzichten, vaak zijn ze de inspiratiebron voor eigentijdse en meer op de toekomst gerichte concepten.

Niet alle deelnemers van de prijsvraag hebben zich er rekenschap van gegeven dat het bij deze opgave

in de eerste plaats om een visie op het stedelijk wonen gaat. Het ontwerp komt op de tweede plaats en dient vooral als illustratie van wat de gepresenteerde visie op een concrete locatie vermag. Zo zijn er inzendingen met vette beelden, maar met een magere visie. Er zijn overigens ook inzendingen met een goed verhaal, dat door het gepresenteerde ruimtelijk concept onvoldoende wordt gestaafd.

Veel inzendingen geven blijk van een weldadig optimisme, optimisme over de toekomst van de stad en optimisme over wat architectuur kan bijdragen aan de levenskwaliteit van bewoners en gebruikers. Soms is het optimisme wat te groot, bijvoorbeeld over de kritische massa die nodig is om een stedelijk woonmilieu in een woongebouw of woonblok tot stand te brengen. Of over de kracht van het groen om onder de meest ongunstige licht-, zon-, grond- en watercondities toch nog welig te tieren.

DE INZENDINGEN GETYPEERD

In de diversiteit van inzendingen zijn toch verschillende categorieën te onderscheiden.

De megastructuur

In de megastructuur worden woningen en

voorzieningen in een veelal verticale constellatie ondergebracht. De megastructuren gaan in typologie en visie het meest in op het idee van de verticale stad. Door de schaalvergroting krijgen de stedelijke voorzieningen en functies werkelijk een voedingsbodemp, meer dan in de klassieke voorbeelden van de verticale stad het geval is. Een megastructuur is al gauw megalomaan. Het is lastig om daarmee een overtuigende relatie met de omgeving aan te gaan, behalve de aansluiting op de verkeersinfrastructuur. Een megastructuur staat eigenlijk per definitie op zichzelf. In de Hollandse stad, met zijn horizontale karakter, is een megastructuur niet de meest gemakkelijke en voor de handliggende optie. Al zou het ongetwijfeld in veel opzichten een verrijking betekenen. De megastructuur heeft de tijd tegen. Na de financiële en economische crisis zal het nog lastiger zijn dan voorheen om extreem grote, gecompliceerde en risicovolle projecten te realiseren.

Het woongebouw

De woongebouwen lijken in schaal en opzet het meest op de Unité d'Habitation. Ze zijn te klein om er echt een verticale stad van te maken. Niet alle inzenders lijken te beseffen dat de kritische massa ontbreekt die nodig is om de geplande openbare en collectieve functies te kunnen laten floreren. De meeste ingediende woongebouwen zijn niet vernieuwend. Ze doen al gauw denken aan de, al dan niet opengewerkte, grote bouwblokken die in de afgelopen tien jaar op verschillende plaatsen in Nederland zijn verzezen. Bij de woongebouwen is de opgave veelal vanuit het perspectief van de architect benadert die zich niet of summier met de stedenbouwkundige context heeft ingelaten. De woongebouwen zijn vaak doordacht en fraai vormgegeven.

Het bouwblok

In veel inzendingen heeft het klassieke bouwblok de hoofdrol. Grootte, opzet en verschijningsvorm variëren sterk. Ze hebben een horizontaal karakter en in die zin zetten ze zich af tegen het idee van de verticale stad. De ontwerpers hebben vaak vanuit een stedenbouwkundige visie het probleem benaderd. In het kader van de prijsvraag voegen de bouwblokken vaak te weinig toe aan wat we al kennen. Waar geprobeerd wordt tot verdichting, bijvoorbeeld door optopping, te komen en de

toevoeging van andersoortige, groene buitenruimtes zijn de grenzen van het bouwblok al snel bereikt. De ontwerpen zijn dan geforceerd en lijken dan meer problemen op te roepen dan ze oplossen.

Het opgetilde maaiveld

Het opgetilde, extra maaiveld is een van de favoriete oplossingen. Daar waar het een uitbreiding van het stedelijke openbaar gebied behelst kan het leiden tot 'verdunning' van het stedelijk leven, maar het is een patent middel om de stad te verrijken met andersoortige ruimtes als speel- en groen- en ontmoetingsplekken.

De praktijk leert dat het vaak lastig is om mensen te bewegen daadwerkelijk het opgetilde maaiveld te gebruiken. Verschillende inzendingen tonen dat de ontwerpers zich van dat probleem bewust zijn geweest, bij anderen valt te betwijfelen of vormgeving, programma en routing voldoende doordacht zijn om het opgetilde maaiveld goed te laten functioneren.

De getransformeerde plek

Een aantal inzenders is op zoek gegaan naar de plekken in de stad waar nog ruimte is. Ze komen uit bij leegstaande kantoren en industrieterreinen. Duurzaamheid is een belangrijke overweging bij deze plannen. Er gaat in dat opzicht immers niets boven hergebruik van gebouwen en infrastructuur. De gepresenteerde plannen in deze categorie richtten zich niet zo zeer op de verticale stad, als wel op aspecten als verstedelijking, verdichting, diversiteit van woonmilieus.

DOMINANTE THEMA'S

Een aantal thema's heeft veel inzenders beziggehouden.

Groei en transformatie

In veel inzendingen zijn groei en transformatie centrale begrippen. Dat speelt zich af op verschillende schaalniveaus. Het gaat van de vrije indeelbaarheid van woningen en vrije kavels tot het aanbieden van een stedenbouwkundige structuur waarin de invulling zich ontwikkelt in de loop van de tijd.

Het belang van groei en transformatie worden door verschillende overwegingen ingegeven. Sommige inzenders willen een proces entameren

dat voortbouwt op de historische groei van de stad, waarbij een goed woon- en werkmilieu ontstaat en zich voortdurend ontwikkelt.

Voor anderen is het de enige manier om 'moeilijke' plekken in de stad succesvol tot ontwikkeling te brengen. Zo dwingen bijvoorbeeld bestaande bebouwing en verschillende eigendomsverhoudingen tot een reeks van kleinschalige interventies.

In een aantal inzendingen wordt groei en transformatie op het niveau van de woning ingezet om huishoudens aan de stad te binden. Het huis kan zich in de loop der jaren aanpassen aan de veranderende behoeften in de opeenvolgende levensfasen van de bewoners.

Suburbaan versus stedelijk wonen

Het gezin behouden voor de stad is een van de belangrijke elementen in de opgave. Sommige inzenders hebben geprobeerd dat te bewerkstelligen door in de stad een suburbane of zelfs een dorpse woonomgeving aan te bieden. Daardoor ontstaan meer problemen dan er worden opgelost, denk bijvoorbeeld aan de gevolgen voor de autodruk, de verhouding tussen openbaar en privé gebied en de praktische kanten van de groenvoorziening. De uiterste consequentie kan zijn dat stedelijke kwaliteiten gaan verdwijnen en dat de kwaliteiten van het suburbane of dorpse woonmilieu ook niet echt kunnen gedijen.

Openbaar, collectief en privé

De verticale stad vraagt om een zorgvuldige afweging en vormgeving van de relatie tussen openbaar, collectief en privé. Er zijn verschillende valkuilen die de deelnemers niet altijd hebben weten te vermijden. Zo is het openbaar gebied vaak te groot van omvang. De ontwerpers zich er onvoldoende van bewust dat een goed functionerend grootstedelijk milieu een zekere concentratie van de openbare ruimte vergt en een duidelijke begrenzing van het openbare gebied ten opzichte van het collectieve en het privédomein. Verschillende inzenders houden een pleidooi om gestapelde bouw en hoogbouw meer bij het stedelijk leven te betrekken door de openbare ruimte het gebouw in te trekken. De ervaring leert dat het een lastige opgave is om dat met succes te doen.

Duurzaamheid

Duurzaamheid is een woord dat tegenwoordig te pas en te onpas wordt aangehaald om plannen te rechtvaardigen. Dat is ook bij deze prijsvraag het geval. Bij een paar plannen is duurzaamheid herkenbaar het structurerende uitgangspunt, bij de meeste concepten gaat de uitwerking in deze fase nog onvoldoende ver om het duurzame karakter naar waarde te kunnen schatten. Voor de inzendingen die hergebruik hoog in het vaandel hebben speelt dat probleem natuurlijk niet.

Gebouw versus stedenbouwkundige context

Bij de ideale oplossing voor de verticale stad is zowel vanuit de stedenbouwkundige context als vanuit het gebouw gedacht en komen beide schaalniveaus tot een zinvolle synthese. Uit de inzendingen blijkt dat vaak voor of een architectonische of een stedenbouwkundige insteek is gekozen. Veel deelnemers tonen zich kritisch over de mogelijkheid om een stad in een gebouw te maken. Er zijn dan ook niet zo veel inzendingen waar echt sprake is van een verticale stad. Vaak wordt er gekozen voor meer horizontale oplossingen. Een van de voordelen van de horizontale oplossingen is dat zij zich vaak gemakkelijker laten opnemen in de stedenbouwkundige context al was het alleen maar omdat er veel meer verbindingen mogelijk zijn tussen bebouwing en omgeving.

WERKWIJZE VAN DE JURY

Er zijn 91 inzendingen aan de jury voorgelegd. De selectie van de winnaars en de eervolle vermelding heeft in twee ronden plaats gevonden. In de eerste ronde hebben de juryleden individueel de plannen via de website bekeken. Ze hebben elk de inzendingen kunnen nomineren die in hun ogen in aanmerking zouden komen voor een bekroning.

Er zijn 21 plannen genomineerd door een of meer juryleden. Alle genomineerde plannen zijn in de tweede ronde tijdens het juryberaad besproken. De jury heeft de inzendingen vervolgens beoordeeld aan de hand van de in het wedstrijdprogramma vermelde criteria, te weten:

- de denkkraft en het verbeeldingsvermogen waarvan de visie blijkt geeft;
- wijze waarop de vijf richtinggevende

prijsvraagthema's (maat & schaal, functionele mix, duurzaamheid, doelgroep, relatie gebouw en directe omgeving) in de visie en het ruimtelijk concept zijn uitgewerkt;

- mate van vernieuwing en oorspronkelijkheid van de gepresenteerde visie;
- haalbaarheid en realiseerbaarheid;
- flexibiliteit en adaptatievermogen van het ruimtelijk concept.

Tijdens het overleg is de selectie steeds verder beperkt. Over de overgebleven plannen is uiteindelijk gestemd. Drie plannen bleken met kop en schouders boven de andere plannen uit te steken. Ook over de eervolle vermelding bestond geen verschil van mening. In het afrondende beraad is vastgesteld dat de jury zich unaniem kon vinden in de keuze van de drie winnaars en de eervolle vermelding.

DE GENOMINEERDE PLANNEN

Broeinesten

Broeinesten ontvouwt een strategie voor de aanpak van na-oorlogse tuinsteden met hun kenmerkende stempelstedenbouw. Er wordt een ver uitgewerkte ruimtelijke structuur aangeboden die plaats biedt aan transformatie en groei. Broeinesten maakt gebruik van de beschikbare ruimte in de tuinsteden, van de gunstige ligging nabij de stadscentra en de goede infrastructuur. De beoogde verdichting moet zorgen voor meer diversiteit, zowel in woningtypes als in functies. Daardoor krijgen de naoorlogse tuinsteden meer stedelijke dynamiek. Deze wordt niet van bovenop gelegd maar ontstaat door kleinschalige initiatieven van bewoners en ondernemers. De strategie toont begrip voor de wijze waarop stedelijkheid groeit en de stad een voortdurende transformatie doormaakt. Het plan is niet uitzonderlijk vernieuwend, maar wel realistisch, haalbaar en goed faseerbaar. Het ontwerp is bescheiden, maar fijnzinnig vormgegeven.

De Binnenstedelijke Unité

Ook de makers van De Binnenstedelijke Unité zijn op zoek gegaan naar plekken in de stad waar nog ruimte is. Die vonden ze in de binnensteden waar de verdiepingen boven winkels leeg staan. Het wonen boven winkels staat al langer de agenda, maar dat heeft nog niet tot veel geslaagde projecten

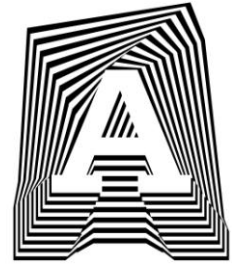
geleid. Er lijken veel kansen te liggen, maar in de praktijk blijkt het om allerlei redenen moeilijk om ze te realiseren. De Binnenstedelijke Unité biedt zeker geen vernieuwende maar wel een ruimtelijk effectieve oplossing. Over het vaak rommelige en grotendeels dichtgebouwde binnengebied wordt een tweede maaiveld gelegd. Met een relatief eenvoudige en bescheiden ingreep, die op veel plaatsen toepasbaar is, wordt een prettig stedelijk woonmilieu gecreëerd. Op de gekozen locatie aan het Amsterdamse Rokin gaan de gedachten meteen uit naar de gelijksoortige kwaliteiten van het Begijnhof.

De geëxtendeerde stad

Uitgangspunt voor de ingrepen in de geëxtendeerde stad is de bestaande situatie. De kwaliteit van het bestaande wordt versterkt en aangevuld door relatief bescheiden ingrepen. De ontwerpers stellen voor om op zoek te gaan naar goede plekken in de stad voor het wonen door gezinnen. Zie bieden soort toolbox om op deze plekken met kleinschalige interventies het wonen door gezinnen mogelijk te maken. Het is een interessante, strategische gedachte om de stad door maatwerk aan nieuwe doelgroepen te helpen en daardoor de diversiteit aan ruimtes, functies en te vergroten. De uitwerking van deze interessante gedachte overtuigt nog niet en laat vooralsnog een povere verbeeldingskracht zien. De locaties zijn evenwel trefzeker gekozen en laten zien dat de indieners zich goed hebben ingeleefd in de Rotterdamse situatie. De plannen tonen een kritische instelling ten opzichte van de vraagstelling. De diversiteit zit in de stad als geheel en niet in een groot woongebouw. Er wordt consequent ervoor gekozen om de oude stad de revitaliseren met kleine ingrepen. Deze intelligente strategie is op veel plaatsen toepasbaar. De plannen hebben een sympathieke maat. In de praktijk zullen de ontsluiting en de regelgeving vele te slechten belemmeringen opwerpen, maar het is goed dat De geëxtendeerde stad het probleem en deze benadering daarvan agendaert.

Divercité d'Habitation

Een geweldige vondst is het uitgangspunt van Divercité d'Habitation. Het stedenbouwkundig plan van Manhattan met Central Park als het groene hart is als ruimtelijke metafoor gebruikt. Een uitsnede uit het stedenbouwkundig plan is om zijn as gedraaid

en op zijn kant gezet. Het hart van de toren is een verticaal park. Al is de vraag gerechtvaardigd of het er ooit echt groen zal kunnen zijn en functioneel gezien is het vooral een immens hoge ruimte. Divercité d'Habitation biedt meer dan een ruimtelijke vondst. In het concept is de buurtgedachte verwerkt, er is nagedacht over de stedenbouwkundige en architectonische herkenbaarheid van de torensegmenten - waarbij Paul Klee nog wordt ingezet – en er zijn ideeën over groei en over vrije kavels.

Deze mega-Unité bouwt de Unité zeer grootschalig uit en benadert het idee van de verticale stad rigoureus en zonder voorbehoud. Het ruimtelijk gedachtespel levert plan van een schaal op die niet anders stoer mag worden genoemd. Als concept heeft het megalomane trekken en roept het duizend vraagtekens op. De haalbaarheid en de realiseerbaarheid van het concept is uiterst gering. Maar het droombeeld stemt tot nadenken en het blijft mooi.

Dutch Mountains

Dutch Mountains is een van de plannen waarbij onomwonden is gekozen voor een verticale oplossing in de traditie van de Unité d'Habitation. Voorzieningen van een crèche tot een urnenwand, maken dat hier het leven werkelijk van de wieg tot het graf wordt gefaciliteerd.

Er spreekt een groot optimisme over de invloed van het ontwerp op de levenskwaliteit. Duurzaamheid is een rigoureus leidend principe in de ruimtelijke opzet en vormgeving van het plan. De school is maatgevend voor de omvang. Het is een duidelijk, maar ook beperkt uitgangspunt dat bij nadere overweging vraagtekens oproept. De school is onmiskenbaar een structurerend element in het leven van gezinnen, maar of tegenwoordig iedereen om de eigen school wil en kan wonen is de vraag. Hoe lekker kun je een plan maken? De ontwerper haalt alles uit de kast, sculpturale groene kernen, een panoramabar en een haast wellustige architectuur. Het levert een droombeeld op van Zuid-Amerikaanse allure. Tegelijkertijd is het ook de zwakte van het plan dat door de ongunstige netto-bruto verhouding duur is. Uitvoering zal ook lastig zijn omdat het plan, in zijn volle glorie althans, moeilijk faseerbaar en beperkt flexibel is. Hoe dan ook steekt Dutch Mountains ferm boven het Hollandse maaiveld uit.

een GROENE PLEK in de compacte stad

Een GROENE PLEK in de compacte stad is het resultaat van een zoektocht naar de verticale vorm van het wonen in een twee onder een kap. Het is een van de plannen waarin wordt getracht het wonen in een Vinexwijk een equivalent in de stad te geven, tot en met het eigen tuintje voor elke woning. Lukt dat? Het plan heeft waarschijnlijk te weinig kritische massa om het ideaal van een woongemeenschap in een verticale stad daadwerkelijk te laten ontstaan. De collectiviteit in het plan is gering, ieder kan zich terugtrekken op zijn eigen gebiedje. Maar onmiskenbaar is het gestapelde, verticale en kindvriendelijke oplossing.

Gebouwen voor de buurt

In Gebouwen voor de buurt wordt geprobeerd om met een aantal in aanleg eenvoudige interventies bestaande stedelijke woonmilieus aantrekkelijk te maken voor een grotere doelgroep. Er wordt een relatief kleinschalig gebouw toegevoegd dat parkeergelegenheid biedt, een aantal voorzieningen huisvest en het woningareaal uitbreidt met typen die voor andere huishoudens interessant zijn. De straat kan daardoor autovrij worden gemaakt met onder meer speelgelegenheid en openbare ontmoetingsruimte.

Omdat in deze opzet ook woningen gaan sneuvelen om de bouw van de parkeergelegenheid mogelijk te maken wordt per saldo de woningdichtheid niet heel veel groter. Het is daardoor twijfelachtig of er voldoende kritische massa is om de geplande voorzieningen daadwerkelijk te laten functioneren. De gepresenteerde doorsnede roept de vraag welke sfeer je eigenlijk op straat krijgt. Het wonen zit ver van de straat, daar staat tegenover dat de woningen er wat betreft uitzicht over de stad en zontoetreding op vooruit gaan. Hoewel de insteek van het plan met de woonefgedachte eenvoudig is, moet er erg veel over hoop worden gehaald om het te realiseren. De uitwerking is erg ingewikkeld met veel haken en ogen. Het resultaat roept evenwel sympathieke beelden op.

LINK CITY

Verbinding staat centraal in het concept van Link City. Het plan verbindt de plekken in de stad, in dit geval Rotterdam, die aantrekkelijk zijn. Zo ontstaat een tweede structuur die is aangetakt op het bestaande stedelijke weefsel en daarvan gebruik

maakt. Het ontwerp oogt even luchtig als fraai en straalt optimisme uit. Erg veel optimisme zelfs als het gaat om de welhaast absurde omvang van de gepresenteerde stedelijke structuur. Het plan is met de vele niet of nauwelijks opgeloste problemen niet-realistisch, maar waarschijnlijk ook niet zo bedoeld. In elk geval valt er te genieten van prachtige beelden.

Mille plateaus

Mille plateaus is de oplossing van een architect, een fraai vormgegeven gebouw. Door het gebouw loopt een aantrekkelijke route die leidt langs patio-achtige ruimtes waar omheen wordt gewoond. De typologie bouwt voort op de grote opengewerkte bouwblokken die bijvoorbeeld in Amsterdam Nieuw West de laatste jaren opgang maken. Echt vernieuwend is het gepresenteerde concept dan ook niet.

Het levert een interessant, bouwbaar en kindvriendelijk gebouw op dat niet veel aan de stedenbouwkundige context ontleent of er iets aan toevoegt. In die zin is het ook een gemakkelijke oplossing. Het gebouw is weliswaar niet speciaal duurzaam of erg origineel, maar wel van een grote schoonheid. Uit het mooie plan spreekt liefde voor het vak en de ambitie om de ruimtelijke opgave goed op te lossen.

Papillon

Het bouwen van een huis naar eigen inzichten op een vrije kavel is voor velen de ultieme woondroom. Het is daarom geen gek idee om de mogelijkheden van het vrije kavel in de stedelijke omgeving serieus te onderzoeken. Papillon komt met een rigoureuze oplossing, het stapelen van vrije kavels. De vrije kavels worden gecombineerd met door projectontwikkelaars aangeboden woningen. Elke woning krijgt een eigen voor- en achtertuin. De auto kan voor de deur staan, want de ontwerpers van Papillon trekken de auto het gebouw in en zelfs de bus mag naar boven. De locatie in Maastricht roept twijfels op. In een provincie die te maken heeft met bevolkingskrimp en op een locatie die nog enige, zij het niet altijd watervrije, ruimte biedt doet het stapelen van vrije kavels ongeloofwaardig aan. De aanzienlijke infrastructurele kosten die deze oplossing met zich mee brengt zullen in deze situatie nooit opwegen tegen de baten. Het woongebouw heeft te weinig kritische massa om een echte verticale stad te laten ontstaan met de

gewenste functionele mix (en een eigen busbaan). Ook is niet echt duidelijk wat het gebouw aan suggereerde gebruiksmogelijkheden voor niet-bewoners biedt.

De vormgeving van de woonstructuur oogt verzorgd en refereert hier en daar aan Le Corbusier's werk.

Paracity

De bedenkers van Paracity geven blijk van een kritische blik op de verdiensten van Le Corbusier's Unité d'habitation en analyseren haarscherp waar het concept er niet in slaagt zijn ambities waar te maken. Vanuit die aansprekende analyse worden twee strategieën voor de aanpak van de bestaande stad vanuit het stedenbouwkundig gegeven. In de hoogstedelijke omgeving met een voldoende stedelijke mix wordt het wonen toegevoegd. Voor monofunctionele woongebieden ontvouwt Paracity een strategie om nieuwe stedelijke functies en openbare ruimtes met eigen kwaliteiten toe te voegen door bebouwing op de bestaande galerijflats. De uitwerking overtuigt nog niet helemaal, zeker waar de galerijflats van nieuwe lagen worden voorzien, maar de analyse van Paracity leidt tot aansprekende gedachten over de revitalisering van de stad.

Petitfour

Wonen wordt levensgenieten is het parool van Petitfour, daar kan niemand tegen zijn. Petitfour is een horizontale tegenhanger van de Unité d'habitation, daar waar het de stedelijke functies juist koppelt aan het maaiveld met een aaneenschakeling van hoven die samen een fors bemeten stadsblok vormen.

Petitfour heeft een mooie maat en is passend van schaal. Het is een voorstelbaar plan, gebaseerd op een beproefde typologie. Petitfour biedt eerder een fysiek plan dan een strategische visie op de opgave, en is in die zin een echte architectenoplossing. Het ontwerp huldigt het principe van de buurt in de stad. Het biedt geen verticale oplossing, maar er is wel duidelijk gestreefd naar stedelijke verdichting. De bestemming van de hoven is gerelateerd aan het open dan wel gesloten karakter van de hoven. De woonhoven hebben een open karakter, de winkelhoven zijn gesloten. Het ontwerp zit goed en doordacht in elkaar, maar biedt minder diversiteit dan het lijkt. Petitfour is boven alles gewoon een mooi plan, dat slim in elkaar zit en een ruimtelijk

mooie omgeving belooft.

SHIFT & STACK

SHIFT & STACK maakt een stad op een stad. Het voorstel roept een aantal problemen op zoals de aanzienlijke vergroting van het openbare en van het collectieve gebied, onder meer ten koste van doorgaans ook in de stad erg gewaardeerd privégroen. Het plan heeft wat paradoxale trekjes. Het bestaande stedelijk weefsel is de basis, maar juist dat wordt sterk aangetast.

Het is een interessante gedachte, jammer genoeg op de gekozen locatie nauwelijks uitgewerkt, om een woontoren meer op de publieke ruimte te betrekken en daarmee de stedelijkheid en sociale samenhang bij hoogbouw te versterken.

SPONGE BLOCK

SPONGE BLOCK geeft de relatie tussen gezin en auto even ongebruikelijk als kordaat vorm. Ook in een het stedelijk bouwblok kan de auto tot voor de deur worden geparkeerd. De opzet met een route voor de auto door het gebouw doet denken aan het Groothandelsgebouw in Rotterdam.

Het begrip woonerf krijgt een nieuwe inhoud. De Vinexwijk wordt met eigen middelen bestreden! In een welhaast liturgische gang door het gebouw naar boven komt de bewoner woningen en voorzieningen, maar ook ruimte en lucht tegen. Dat gebeurt op een manier die vertrouwen geeft dat de mensen daadwerkelijk de hogere niveaus zullen opzoeken. In de praktijk blijkt dat de verwachtingen daaromtrent vaak te hoog gespannen zijn geweest. SPONGE BLOCK daarentegen belooft een boeiende ruimtelijke ervaring, mede door de publieke loggia's die voor fijne doorzichten zorgen. Al lijkt het voorziene, weelderige groen in de vorm van bomen gezien de doorsneden over het gebouw op wel erg weinig voedingsbodem mag rekenen. De scheidslijn tussen een vernieuwende vorm van aantrekkelijk stedelijk wonen en wonen in een parkeergarage is evenwel dun. Zou SPONGE BLOCK zonder auto's en zonder uitlaatgassen niet een aantrekkelijker woonmilieu opleveren?

StadOase, Oase in groene arena

De ontwerpers van StadOase kiezen onomwonden voor het bouwblok en nemen daarmee in veel opzichten stelling tegen de verticale stad. Als toekomstgerichte interpretatie van het begrip

verticale stad is de oplossing weinig vernieuwend. Een in aanleg simpele ingreep op twee stedenbouwkundige schaalniveaus vormt de basis van het plan. In het grootstedelijk bouwblok plaatsen ze een buurtblok. Een hoekverdraaiing zorgt voor interessante ruimtelijke mogelijkheden om gebieden te verbinden.

ToPBloK, de geïntensiveerde stad

In ToPBloK is gekozen voor de transformatie van het stadsblok. Dat gebeurt door het 'opblokken' van het traditionele bouwblok met terraswoningen. In zijn categorie is het een consequent plan, maar in zijn uitwerking lijkt het meer problemen op te leveren dan het oplost. Denk bijvoorbeeld aan de zon- en daglichttoetreding van de bestaande straten en binnentuinen na het optoppen en de uitvoeringstechnische rompslomp van zowel het 'opblokken' als het onderkelderen van de binnengebieden.

Het bestaande stedelijke netwerk door de voorgestelde ingreep intensiever gebruikt en verrijkt met woningtypen en die door hun grootte en de aanwezigheid van een buitenruimte aantrekkelijk kunnen zijn voor bewonersgroepen die nu de stad verlaten. Het verhoogde binnenhof biedt een nieuwe wereld en een grotere maat.

Urban Courtyards

Urban Courtyards, zoekt zoals veel inzendingen, de oplossing voor de opgave eerder horizontaal dan vertikaal. Het biedt een aaneenschakeling van hoven. Er is veel aandacht geschonken aan duurzame stedenbouw en de relatie tussen openbaar en privé. Urban Courtyards biedt een groene, rustige woonomgeving met 'de stedelijkheid om de hoek'. Door het labyrintisch karakter zal er wellicht minder diversiteit worden ervaren dan men zou hopen. De scheiding tussen openbaar en privé is hier en daar onduidelijk. Het openbaar gebied is ook te groot om echt goed te kunnen functioneren. Urban Courtyards biedt niet op alle thema's uit de opgave een helder antwoord, maar het is een ruimtelijk mooi plan dat kansen biedt aan diversiteit.

DE EERVOLLE VERMELDING

Groene Stroom

Groene Stroom behoort met zijn anti-verticale visie, tot de plannen die zich kritisch opstellen tegenover

de prijsvraagopgave.

De makers bieden een intelligente strategie om een aantal stedelijke problemen aan te pakken. De ruimte in de stad wordt gevonden op bedrijventerreinen in de stad die verpauperen of dreigen te verpauperen. Groene Stroom stelt een transformatieproces voor, waarbij deze gebieden worden ontsloten, letterlijk en figuurlijk groen worden gemaakt en zich ontwikkelen tot aangename, rijkgeschakeerde woon- en werkmilieus

Het voorgestelde woonmilieu heeft eerder een suburbaan dan een stedelijk karakter. Mogelijk komt het door de keuze van de locatie, maar de inzenders wekken ook de indruk niet echt van de stad te houden.

In elk geval zal het woonmilieu een heel eigen kwaliteit hebben en geschikt zijn voor mensen die op een andere manier willen wonen. Sterke punten zijn de functiemenging, de verbinding met het landschap, het royale groen, de telbaarheid van de bouwkundige elementen, herkenbare individualiteit en de fijne maat.

De uitvoering zal lastig zijn, denk aan bodemsanering en grondkostenproblematiek, maar stedelijke transformatie is altijd ingewikkeld. Gelukkig is geleidelijke verandering en groei een intrinsiek kenmerk van de gepresenteerde visie, net als duurzaamheid door hergebruik. De strategie is op veel plekken toepasbaar en redelijk realistisch. Groene Stroom richt zich veel meer op de ontwikkeling van een transformatiestrategie voor bedrijventerreinen dan op de thema's van de verticale stad die in de prijsvraag aan de orde zijn. De jury heeft de inzending daarom niet in aanmerking laten komen voor een van de drie prijzen. Vanwege de onmiskenbare kwaliteiten van de inzending is besloten een eervolle vermelding toe te kennen.

DE WINNAARS

Manifest voor de stad van iedereen

Zoals het een manifest betaamt, neemt deze inzending duidelijk stelling. In zeven heldere en zinnige punten wordt de strategie voor de verticale stad uiteengezet.

De opstellers van het manifest maken een goede analyse de paradox van de grote stad als woonmilieu. Enerzijds vraagt een bloeiend

grootstedelijk leven om concentratie van activiteiten en een openbare ruimte van beperkte omvang, anderzijds is een aantrekkelijk woonmilieu gebaat bij royale buitenruimtes, licht, groen en lucht. Het plan zit uitgekiend in elkaar. Het stedelijk weefsel vormt het uitgangspunt. Het grootstedelijke leven is geconcentreerd aan brede boulevards, de woonomgeving wordt gevormd door een stelsel van hoven die zijn afgeschermd van het drukke stadsleven. In de opzet van de woonblokken vindt een interessante omkering plaats. De binnengebieden van de blokken, doorgaans het privédomein van de bewoners zijn hier openbaar met het karakter van een collectieve hof. Het normaal gesproken openbare stelsel van straten is in dit plan gevuld met privétuinen.

De slimme omdraaiing schept nieuwe mogelijkheden en biedt plaats aan een diversiteit van ruimtes en functies. De echt openbare stedelijke ruimte is verkleind, dat verhoogt het stedelijke karakter.

Het ruimtelijke concept vereist een grote stedelijke maat, maar levert zeker extreem hoge dichtheid op. Het concept zou zijn waarde kunnen bewijzen in grootschalige nieuwbouw waar een stedelijke omgeving gewenst is. Het goede verhaal en de kwaliteit van de manier van denken zijn een nadere uitwerking van dit concept in het vervolg van de prijsvraag waard.

SubURBAN LIVING

De ontwerpers van SuBURBAN LIVING pakken een actueel probleem aan. Wat doen we met leegstaande kantoorgebouwen die hun oude functie om welke reden dan ook - ongunstige ligging, verouderde infrastructuur, marktvaart en te overvloedig aanbod - nooit meer zullen terugkrijgen? Hergebruik is in dit soort situaties uit het oogpunt van duurzaamheid altijd te prefereren boven sloop. Hergebruik levert ook andere voordelen op. Zo zijn bij voorbeeld op de gekozen locatie parkeerlagen voorhanden, een voorziening die bij woningen in nieuwbouw eigenlijk niet te financieren is.

SuBURBAN LIVING tracht de kwaliteiten van het suburbane leven te combineren met het wonen in de stad. Onderdeel van het concept is de nabijheid van dienstverlenende functies, die de dagelijkse besognes ontlasten en het mogelijk maken meer tijd vrij te maken voor gezin, vrienden, hobby's, sport en

cultuur. Daarvoor zijn de mogelijkheden, juist in een stedelijke omgeving, weer ruim voorhanden. In het plan is slim gebruik gemaakt van de verschillende ruimtelijke mogelijkheden van het gestripte kantoorgebouw. Appartementen en eengezinswoningen krijgen een plaats aan groene woonstraten op niveau. Woonondersteunende dienstverlening zoals kinderopvang, gezondheidscentrum en stomerij vinden hun plek op het stedelijk maaiveld. Door de locatie in het plan kunnen die ook een functie voor de omgeving vervullen.

De vormgeving van het plan is ubercool en levert een sympathiek beeld op. Het hergebruik van het kantoorgebouw en het gebruik van een thermisch vlies bieden de mogelijkheid er in verschillende opzichten werkelijk duurzaam gebouw van te maken.

Het architectonisch vakmanschap dat uit het plan spreekt en de realistische opgave, het hergebruik van leegstaande kantoorgebouwen, die de makers zich zelf hebben gesteld maakt dat ook dit concept een nadere uitwerking in het vervolg van de prijsvraag verdient.

WOONDAKEN

Woondaken kiest voor een concept met een tweede maaiveld, dat zichtbaar is geïnspireerd op het stedelijk dak van de Unité d'Habitation. Enerzijds zorgt deze ingreep ervoor dat de bestaande stedelijk weefsel wordt uitgebreid met, onder meer, kindvriendelijke plekken en routes, anderzijds vormt het tweede maaiveld de basis voor nieuwe ontwikkelingen die de stad versterken.

De slimme strategie behelst de verdichting van de stad op strategische plekken met bebouwing en voorzieningen die zijn gericht op het behoud van mensen in de stad. De hoogbouw wordt gevoed met wat de stad nu al biedt, maar voedt op haar beurt de stad door de stedelijke verdichting en de huisvesting van nieuwe soorten huishoudens. Uit oogpunt van duurzaamheid is het een goede gedachte de bestaande stedelijke bebouwing en infrastructuur te handhaven. Dat betekent bovendien het behoud van herkenbaarheid in een zich transformerend bouwblok.

Het tweede maaiveld zorgt voor een kindvriendelijke omgeving. (Al was het alleen maar omdat Sinterklaas op de met elkaar verbonden daken goed uit de voeten kan.) Wel zal er veel zorg nodig zijn

om ook de 'onderwereld' aantrekkelijk te houden. De realisatie zal hoe dan ook razend ingewikkeld zijn. Het concept lijkt beter uitvoerbaar in tuinsteden en in stedelijke woonblokken met een of slechts een beperkt aantal eigenaars. Toch komt deze visie het best tot zijn recht in de binnenstad. Zo'n plan kan dan bijna niet anders dan gefaseerd en op een kleine schaal worden uitgevoerd. Woondaken leent zich daartoe ook. Het is de moeite waard de merites dit concept in het vervolg van de prijsvraag nader te onderzoeken.

Amsterdam, 21 april 2010

DE JURY VAN DE BNA JONGE ARCHITECTENPRIJS 2010

Elma van Boxel (ZUS Zones Urbaines Sensibles)

Bernadette Janssen (BVR Adviseurs Ruimtelijke Ontwikkeling)

Rob van Kalmthout (Directie Proper-Stok)

Jeroen van Schooten, juryvoorzitter (Meyer & Van Schooten Architecten)

Stefan Schuwer (Raad van Bestuur Ymere)

Gus Tielens (Korth Tielens Architecten)

Robert Winkel (Mei. architecten en stedenbouwers)

Jurysecretaris

Joep Habets – BNA